EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2024 03 12
COM(2024) 130 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

dėl Sąjungos civilinės saugos mechanizmo (Sprendimas Nr. 1313/2013/ES) 6 straipsnio įgyvendinimo pažangos

Nelaimių rizikos prevencija ir valdymas Europoje

1. ĮVADAS

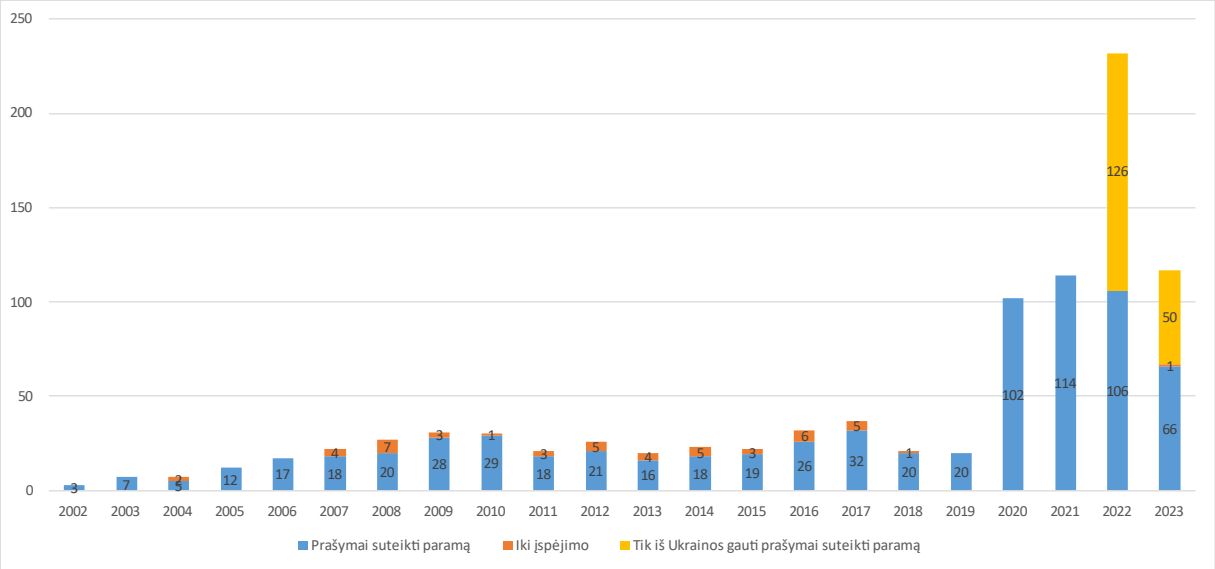
Gyvename **naujoje nelaimių rizikos valdymo aplinkoje**. Per pastaruosius kelerius metus pasaulyje užfiksuota rekordinė temperatūra ir daug pražūtingų nelaimių. Europos žemyną ir kaimynines šalis paveikė katastrofiškos karščio bangos, gamtos gaisrai, sausros ir potvyniai. Netikėtai sparčiai prasidėjus **klimato kaitai**, ateityje labai tikėtina, kad ekstremalūs meteorologiniai reiškiniai ir grėsmė gyvybei bei pragyvenimo šaltiniams didės. Be to, **blogėjanti pasaulinė saugumo padėtis ir kitų grėsmių bei sukrėtimų**, įskaitant grėsmes sveikatai ir hibridines grėsmes, žemės drebėjimus ir ypatingos svarbos infrastruktūros sutrikimus, **sutaptis** kelia vis didesnį pavojų Europos visuomenei.

Sutarties dėl Europos Sąjungos (ES) veikimo 196 straipsnyje nustatyta, kad ES turi skatinti valstybių narių bendradarbiavimą, kad būtų padidintas gaivalinių nelaimių ar žmogaus sukeltų katastrofų prevencijos ir apsaugos nuo jų sistemų veiksmingumas. Tokiu būdu ES veiksmais remiami ir papildomi nacionalinio lygmens veiksmai prevencijos, parengties ir reagavimo srityse. 2001 m. ES sukūrė Bendrijos civilinės saugos mechanizmą, visų pirma orientuotą į ES valstybių narių bendradarbiavimą reaguojant į nelaimes. Nuo to laiko Europos Komisija koordinuoja valstybių narių tarpusavio paramą. 2013 m. buvo priimtas Sprendimas dėl **Sąjungos civilinės saugos mechanizmo** (SCSM)[1], siekiant konsoliduoti šį darbą ir sustiprinti pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms visais lygmenimis. Kai bet kokio pobūdžio krizė viršija vienos šalies pajėgumus, šis mechanizmas yra Europos kolektyvinio atsako Europos Sąjungoje (įskaitant atokiausius regionus) ir už ES ribų operatyvinių veiksmų pagrindas. Visą parą kasdien veikiantis Reagavimo į nelaimes koordinavimo centras (RNKC) sudarė palankesnes sąlygas didelėms ir labai skirtingoms reagavimo į nelaimes (pvz., gamtos gaisrus, potvynius, pandemijas, gyventojų persikėlimą) operacijoms, kartais vykstančioms tuo pačiu metu.

Kaip nurodyta Komisijos komunikate „Su klimatu susijusios rizikos valdymas. Žmonių ir gerovės apsauga“[2], su klimatu susijusi rizika ateinančiais dešimtmečiais toliau didės; vidutinė pasaulio temperatūra jau beveik 1,5°C didesnė nei ikipramoniniu laikotarpiu, o Europa šyla du kartus greičiau nei pasaulio vidurkis. Dar niekad nebuvo taip svarbu skubiai stiprinti visą nelaimių rizikos valdymo ciklą – rizikos vertinimą ir išankstinius veiksmus, kaip antai prevenciją ir pasirengimą, taip pat reagavimo ir atkūrimo priemones.

Pagalbos poreikis pagal SCSM per pastarąjį dešimtmetį labai išaugo.

[1] 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas 1313/2013/ES dėl Sąjungos civilinės saugos mechanizmo su pakeitimais, OL L 347, 2013 12 20, p. 924, toliau – SCSM sprendimas. SCSM vykdo 27 valstybės narės ir 10 dalyvaujančiųjų valstybių (Islandija, Juodkalnija, Norvegija, Serbija, Šiaurės Makedonija ir Turkija; 2022 m. prisijungė Albanija, Bosnija ir Hercegovina prisijungė, o 2023 m. Moldovos Respublika ir Ukraina).
[2] COM(2024) 91 *final*, 2024 3 12.

*1 diagrama. ES valstybių narių ir dalyvaujančiųjų valstybių prašymų suteikti paramą SCSM, kai nacionaliniai reagavimo pajėgumai viršijami, skaičius. *2022 m. Ukraina, prieš pat Rusijos invazijos pradžią aktyvavusi SCSM, pateikė 126 prašymus, o 2023 m. – dar 50 pagalbos prašymų RNKC. Šaltinis: RNKC, 2024 m. sausio mėn.*

Daugiau kaip du dešimtmečius pagal šį mechanizmą taip pat buvo remiamas ir papildomas valstybių narių darbas nelaimių prevencijos ir pasirengimo joms srityje. Atsižvelgiant į didėjančias rizikos ir nelaimių valdymo problemas, itin svarbu įdiegti veiksmingą ir nuoseklų **nelaimių rizikos valdymą**, tinkamai akcentuojant **prevenciją**, kaip nustatyta SCSM sprendimo 6 straipsnyje. Šiuo straipsniu nustatoma bendra nelaimių prevencijos sistema, kuria siekiama užtikrinti aukštesnį apsaugos nuo nelaimių ir atsparumo joms lygį ir puoselėti prevencijos kultūrą, kurioje taip pat atsižvelgiama į tikėtiną klimato kaitos poveikį.

Pagal SCSM sprendimo 5 straipsnio 1 dalies g punktą Komisija turi periodiškai teikti pažangos, padarytos įgyvendinant 6 straipsnį, ataskaitas. Šioje pirmojoje ataskaitoje Europos Parlamentui ir Tarybai pristatoma **pažanga, padaryta įgyvendinant 6 straipsnį**[3], ir pateikiamos rekomendacijos dėl ateičiai pritaikyto nelaimių rizikos valdymo. Pagalbiniame tarnybų darbiniame dokumente[4] pateikiama išsamesnė informacija apie 6 straipsnio įgyvendinimą ir Komisijos atliktą nelaimių rizikos valdymo apibendrinamųjų ataskaitų, kurias valstybės narės ir dalyvaujančiosios valstybės pateikė nuo 2020 m. pabaigos iki 2022 m. rugsėjo mėn., analizę.

2. VEIKSMAI, KURIŲ IMTASI 6 STRAIPSNIUI ĮGYVENDINTI

6 straipsnyje daugiausia dėmesio skiriama rizikos valdymui, kurio bendras tikslas – skatinti veiksmingą ir nuoseklų požiūrį į nelaimių prevenciją ir pasirengimą joms. Nuo 2013 m. jis buvo persvarstytas du kartus[5]. Šiame skirsnyje apžvelgiamos šio straipsnio nuostatos ir veiksmai, kurių Komisija, valstybės narės ir dalyvaujančiosios valstybės ėmėsi jam įgyvendinti. Jame taip pat pateikiamos rekomendacijos dėl būsimų veiksmų.

[3] Pagal SCSM sprendimo 5 straipsnio 1 dalies g punktą Komisija „*laikydamasi 6 straipsnio 1 dalies d punkte nustatytų terminų periodiškai teikia Europos Parlamentui ir Tarybai pažangos, padarytos įgyvendinant 6 straipsnį, ataskaitas*“.

[4] SWD(2024)130, 2024 3 12.

[5] Iš dalies keičiantys teisės aktai: Sprendimas (ES) 2019/420 (OL L 77, 2019 3 20, p. 1); Reglamentas (ES) 2021/836 (OL L 77, 2021 5 26, p. 1).

Tolesnis veiksmingos ir nuoseklios rizikos valdymo praktikos plėtojimas nacionaliniu lygmeniu *(6 straipsnio 1 dalies a–d punktai, 6 straipsnio 3 dalis)*

6 straipsnio 1 dalies a–d punktuose nurodyta, kad **valstybės narės ir dalyvaujančiosios valstybės[6] turi parengti rizikos vertinimus** ir **rizikos valdymo gebėjimų vertinimus** nacionaliniu arba atitinkamu subnacionaliniu lygmeniu. Reikalaujama, kad šalys kas trejus metus pateiktų Komisijai šių vertinimų atitinkamų elementų santrauką**.** Taip pat reikalaujama, kad šalys toliau plėtotų **nacionalinį nelaimių rizikos valdymo planavimą**.

Šalys su Komisija pasidalijo 2015 ir 2018 m. ataskaitinių laikotarpių nacionalinių rizikos vertinimų ataskaitomis. 2017 m. jos taip pat pateikė Komisijai nacionalines rizikos valdymo gebėjimų vertinimo ataskaitas. 2015 ir 2018 m. pateiktų ataskaitų išvados buvo pristatytos 2-ojoje ir 3-ojoje ataskaitose „Gaivalinių ir žmogaus sukeltų nelaimių rizikos, su kuria gali susidurti Europos Sąjunga, apžvalga“[7].

Pagal 6 straipsnio 3 dalį Komisija kartu su valstybėmis narėmis ir dalyvaujančiosiomis valstybėmis privalėjo parengti **gaires, kurios palengvintų** rizikos vertinimo ir rizikos valdymo gebėjimų vertinimo apibendrinamųjų ataskaitų teikimą**[8]**. 6 straipsnio 1 dalies d punkte taip pat reikalaujama, kad šalys praneštų apie **tarpvalstybinę riziką ir mažai tikėtiną didelio poveikio riziką**.

Komisija kartu su šalimis parengė **Duomenų apie nelaimių rizikos valdymą teikimo gaires**. Gairės buvo paskelbtos 2019 m.[9] 32 iš 33 šalių ataskaitas pagal šias gaires pateikė iki pirmojo ataskaitų teikimo termino (2020 m. pabaigos)[10]. Šių ataskaitų išvados išdėstytos 3 skirsnyje.

Tarpusavio vertinimai – nacionalinių rizikos valdymo gebėjimų stiprinimas (6 straipsnio 1 dalies e punktas)

Tarpusavio vertinimo sistema yra priemonė šalių tarpusavio mokymuisi gerinti, siekiant sustiprinti prevencijos ir pasirengimo gebėjimus. Tarpusavio vertinimai yra savanoriški, juose dalyvauja nacionaliniai ekspertai iš visų valstybių narių ir dalyvaujančiųjų valstybių, ekspertai atidžiai peržiūri tarpusavio vertinimą atliekančios šalies nacionalinę praktiką.

Tarpusavio vertinimą nusprendė atlikti 16 šalių, įskaitant aštuonias dabartines ES valstybes nares, tris dalyvaujančiąsias valstybes ir kelias trečiąsias šalis[11]. 2020 m. Komisija sukūrė tobulesnę ir lankstesnę tarpusavio vertinimo sistemą. 2023 m. Komisija, reaguodama į didelius pastarųjų kelerių metų gaisrų sezonus, taip pat parengė tikslinę gamtos gaisrų prevencijos tarpusavio vertinimo sistemą. Sustiprinta tarpusavio vertinimo sistema papildo reagavimo

[6] Pagal SCSM 28 straipsnio 1a dalį dalyvaujančiosios valstybės dalyvauja Sąjungos mechanizmo veikloje laikydamosi sprendime numatytų tikslų, reikalavimų, kriterijų, procedūrų ir terminų. Ir ES valstybės narės, ir dalyvaujančiosios valstybės šioje ataskaitoje toliau vadinamos šalimis, jei nenurodyta kitaip, t. y. jeigu jos nevadinamos ES valstybėmis narėmis arba dalyvaujančiosiomis valstybėmis.

[7] SWD(2017)176, 2017 5 23; SWD(2020)330, 2020 11 30.

[8] Ataskaitos turi būti teikiamos iki 2020 m. gruodžio mėn. pabaigos, o vėliau – kas trejus metus.

[9] KOMISIJOS PRANEŠIMAS Duomenų apie nelaimių rizikos valdymą teikimo gairės, Sprendimo Nr. 1313/2013/ES 6 straipsnio 1 dalies d punktas (2019/C 428/07). OL C 428, 2019 12 20, p. 8. Šiose gairėse, be kita ko, kaip į informacinį dokumentą daroma nuoroda į Komisijos tarnybų darbinį dokumentą (SEC(2010) 1626, 2010 12 21) „Nelaimių valdymui skirtos rizikos vertinimo ir nustatymo gairės“.

[10] Islandija ataskaitos iki 2020 m. termino nepateikė. Albanija, Bosnija ir Hercegovina, Moldovos Respublika ir Ukraina 2020 m. dar nebuvo dalyvaujančiosios valstybės ir joms ataskaitų teikimo reikalavimas nebuvo taikomas.

[11] BG, CY, EE, FI, MN, MT, PL, PT, RO, RS, TR, taip pat Alžyras, Jungtinė Karalystė (tuo metu buvusi ES valstybe nare), Moldovos Respublika, Sakartvelas ir Tunisas.

pajėgumų stiprinimą ES lygmeniu naudojant rezervą „rescEU“. 2024 m. Graikijoje, Italijoje ir Brandenburgo žemėje (Vokietija) bus atlikti trys tiksliniai gamtos gaisrų tarpusavio vertinimai.

Supratimo apie nelaimę stiprinimas gerinant žinias apie nelaimių įvykius *(6 straipsnio 1 dalies f punktas)*

SCSM sprendimas taip pat buvo iš dalies pakeistas 2021 m., 6 straipsnio 1 dalies f punkte nurodant, jog valstybės narės ir dalyvaujančiosios valstybės turi pagerinti **nelaimių nuostolių duomenų rinkimą**, kad būtų užtikrintas faktais pagrįstų scenarijų rengimas.

Komisija sukūrė Rizikos duomenų centrą[12] nelaimių rizikos duomenims, įskaitant nelaimių nuostolių duomenis, rinkti iš šalių ir kitų subjektų. Nacionalinės praktikos, susijusios su nelaimių rizikos valdymo apibendrinamosiose ataskaitose pateiktų nelaimių nuostolių duomenų rinkimu, analizė vis dar atskleidžia daug trūkumų[13].

Prevencijos ir pasirengimo stiprinimo mechanizmai (6 straipsnio 2 ir 4 dalys)

6 straipsnio 2 dalyje numatytas **specialus konsultacijų mechanizmas, skirtas** valstybių narių ir dalyvaujančiųjų valstybių, kuriose gali kilti panašių nelaimių, **prevencijai ir pasirengimui stiprinti**.

Šis konsultavimosi su kai kuriomis šalimis dėl konkrečios rizikos mechanizmas iki šiol nebuvo naudojamas, vietoj to buvo reguliariai ir įtraukiai keičiamasi informacija apie nelaimių riziką su visomis šalimis. Tokių įtraukių konsultacijų dėl konkrečios rizikos pavyzdžiai yra įgytos patirties aptarimo posėdžiai, pasirengimas gaisrų sezonams, keitimasis informacija apie ankstyvojo perspėjimo sistemų kūrimą ir susitikimai su šalių ekspertais nelaimių prevencijos klausimais.

6 straipsnio 4 dalyje nustatytas specialus mechanizmas, skirtas valstybių narių, kurios **dažnai prašo tos pačios rūšies pagalbos pagal SCSM dėl tos pačios rūšies nelaimės**, prevencijos ir pasirengimo lygiui stiprinti **(6 straipsnio 4 dalis)**. Jei per trejus metus iš eilės pateikiami trys tos pačios rūšies pagalbos prašymai dėl tos pačios rūšies nelaimės, Komisija turi atlikti išsamią aktyvavimo priežasčių ir aplinkybių analizę. Remdamasi šios analizės išvadomis, Komisija gali siūlyti į įvykių vietą siųsti ekspertus, teikti patarimus ar rekomendacijas. Ji taip pat gali nuspręsti, kad tokios priemonės nėra būtinos.

Šia riba siekiama užtikrinti, kad šalys aktyviau vykdytų prevencinį darbą atsižvelgdamos į rizikos intensyvumą.

Komisija atlieka išsamią 2019–2023 m. dėl tos pačios rūšies nelaimės gautų pagalbos prašymų priežasčių ir aplinkybių analizę, kad įvertintų, ar įvykdytos 6 straipsnio 4 dalyje nustatyto mechanizmo taikymo sąlygos.

Sąjungos atsparumo nelaimėms tikslai *(6 straipsnio 5 dalis)*

Sąjungos atsparumo nelaimėms tikslai buvo įtraukti į 2021 m. peržiūrėto SCSM sprendimo 6 straipsnio 5 dalį. Šie tikslai yra neprivalomi įvairių civilinės saugos sričių, strategiškai svarbių siekiant padidinti ES ir jos valstybių narių bei dalyvaujančiųjų valstybių atsparumą, tikslai, kad siekiant geriau valdyti nelaimių, turinčių daugiašalį tarpvalstybinį poveikį, riziką būtų nustatytas bendras atskaitos scenarijus.

[12] Nelaimių rizikos valdymo žinių centro (NRVŽC) Rizikos duomenų centras (europa.eu).
[13] Žr. 3 skyrių.

Pirmieji Sąjungos atsparumo nelaimėms tikslai buvo parengti bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis ir dalyvaujančiosiomis valstybėmis, o Komisija juos patvirtino 2023 m. vasario mėn.[14] Jais stiprinamas nelaimių prevencijos, pasirengimo joms, reagavimo į jas ir atsigavimo ciklas, o Komisija ir valstybės narės šiuo metu juos įgyvendina.

Atsižvelgiant į pirmiau nurodytus pokyčius, dėl tolesnio **6 straipsnio įgyvendinimo** pateikiamos šios rekomendacijos:

Komisija:

- toliau skatins tarpusavio peržiūros sistemos, kaip priemonės, leidžiančios šalims įvertinti savo rizikos valdymo gebėjimus, diegimą, siekiant užtikrinti, kad šalių nelaimių prevencijos ir pasirengimo joms koncepcijos būtų veiksmingos ir nuoseklios;
- atliks dėl tos pačios rūšies nelaimės suteiktos pagalbos priežasčių ir aplinkybių analizę, kad įvertintų, ar įvykdytos 6 straipsnio 4 dalyje nustatyto mechanizmo taikymo sąlygos;
- reguliariai stebės ir analizuos priežastis ir aplinkybes, dėl kurių valstybės narės ir dalyvaujančiosios valstybės aktyvuoja tos pačios rūšies pagalbą, siekdama padėti joms stiprinti prevencijos ir pasirengimo lygį.

Komisija kartu su valstybėmis narėmis ir dalyvaujančiosiomis valstybėmis turėtų:

- peržiūrėti ataskaitų teikimo gaires, taikomas teikiant nelaimių rizikos valdymo apibendrinamąsias ataskaitas, kad į jas būtų įtrauktas Sąjungos atsparumo nelaimėms tikslų įgyvendinimas per kitą ataskaitų teikimo ciklą, ir ieškoti būdų, kaip supaprastinti ir racionalizuoti ataskaitų teikimo procesą;
- imtis veiksmų siekiant užtikrinti, kad būtų pasiekti Sąjungos atsparumo nelaimėms tikslai;
- imtis veiksmų, kad būtų pagerintas sistemingas nelaimių nuostolių duomenų rinkimas.

3. PAGRINDINĖS IŠVADOS DĖL NELAIMIŲ RIZIKOS VALDYMO IR PREVENCIJOS

Remdamasi Komisijai pateiktų valstybių narių ir dalyvaujančiųjų valstybių apibendrinamųjų ataskaitų analize, Komisija nustatė **pagrindines išvadas** dėl nelaimių rizikos valdymo ir prevencijos[15]. Kai aktualu, jose atsižvelgiama į ankstesnių nacionalinių rizikos vertinimų, kuriuos šalys pateikė pagal 6 straipsnį (2015, 2018 m.), išvadas[16]. Papildoma informacija apie šių ataskaitų išvadas[17] pateikta pagalbiniame tarnybų darbiniame dokumente[18].

[14] Rekomendacija dėl Sąjungos atsparumo nelaimėms didinimo tikslų, OL C 56, 2023 2 15, p. 1. Komunikatas „Europos Sąjungos atsparumo nelaimėms didinimo tikslai. Bendri pasirengimo būsimoms ekstremaliosioms situacijoms veiksmai“, COM(2023) 61 *final*, 2023 2 8.

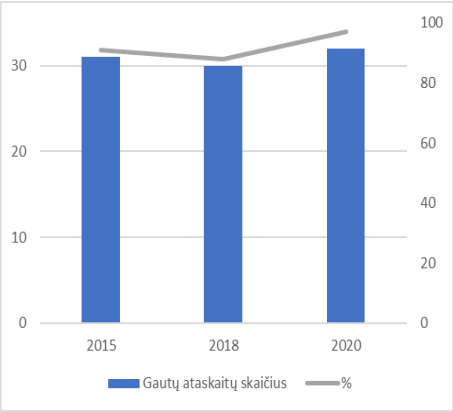
[15] Šioje ataskaitoje daroma nuoroda į nacionalines ataskaitas ir išvadas reiškia nuorodą į ataskaitas, kurias Komisijai pagal 6 straipsnio 1 dalies d punktą pateikė 27 ES valstybės narės ir 6 šalys, kurios 2020 m. gruodžio mėn. pabaigoje buvo dalyvaujančiosios valstybės (Islandija, Juodkalnija, Norvegija, Serbija, Šiaurės Makedonija ir Turkija).

[16] Kaip nurodyta ankstesnėse ataskaitose dėl rizikos ataskaitų apžvalgos, SWD(2017)176; SWD(2020)330.

[17] Tuo metu, kai buvo paskelbta ši ataskaita, 2023 m. termino ataskaitos dar nebuvo teikiamos, o pateiktos ataskaitos dar nebuvo išnagrinėtos. Išvados nebūtinai atspindi naujausius pokyčius nacionaliniu lygmeniu.

[18] Žr. pirmiau.

Pagal 6 straipsnio 1 dalies d punktą kas trejus metus Komisijai turi būti teikiamos **nacionalinės nelaimių rizikos valdymo ataskaitos**. Nuo 2013 m. ataskaitų teikimo lygis išlieka palyginti stabilus ir aukštas, nors pateiktos ir ne visos ataskaitos. 2015 m. Komisija gavo 31 (iš 34) ataskaitą, 2018 m. – 30 (iš 34), o iki 2020 m. termino – 32 (iš 33) ataskaitas[19].

*2 diagrama. SCSM **rodiklis**[20], skirtas SCSM teisės aktų taikymui stebėti, vertinti ir analizuoti, yra susijęs su 6 straipsniu; pagal jį stebima „pažanga, padaryta įgyvendinant nelaimių prevencijos sistemos priemones: vertinama pagal valstybių narių, pateikusių Komisijai 6 straipsnio 1 dalies d punkte nurodytą informaciją, skaičių.“*

Tolesniuose skirsniuose apibendrinamos pagrindinės išvados, pagrįstos Komisijos atlikta atsakymų į ataskaitų teikimo gairėse išdėstytus 24 klausimus dėl rizikos vertinimo (1–8 klausimai), rizikos valdymo gebėjimų vertinimo (9–20 klausimai) ir prioritetinių pasirengimo ir prevencijos priemonių (21–24 klausimai) analize.

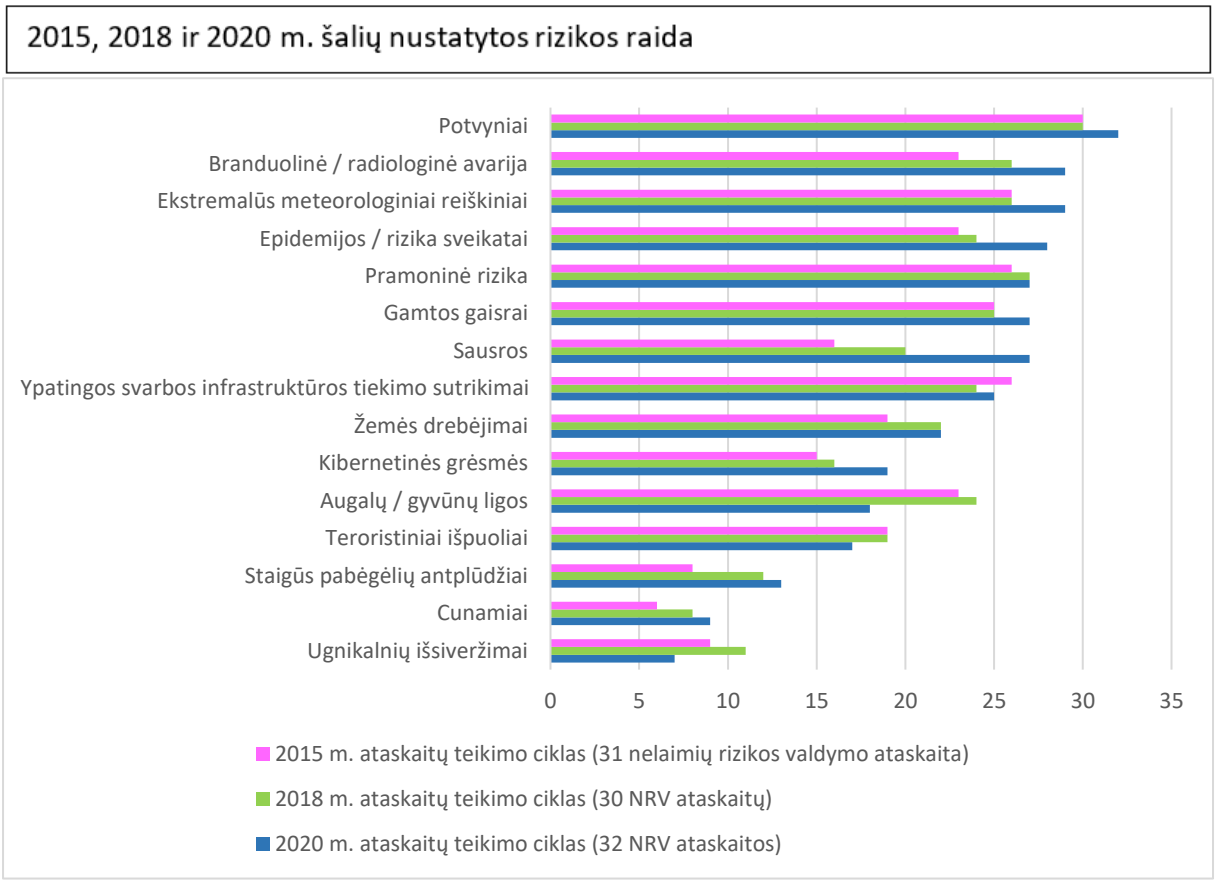
Šios išvados apibendrintos pagal **aštuonis skirtingus nelaimių rizikos valdymo komponentus**, kuriais grindžiami Sąjungos atsparumo nelaimėms tikslai. Remiantis paminėtomis išvadomis, šioje ataskaitoje pateikiamos rekomendacijos, kaip šalinti spragas ir trūkumus, gerinti nelaimių rizikos valdymą ir puoselėti prevencijos kultūrą.

4.1. Rizikos supratimas ir numatymas

A. Pagrindinių nelaimių rizikos rūšių nustatymas[21]

Patvirtintos pagrindinės rizikos rūšys, apie kurias dažniausiai pranešama nuo 2015 m. Bent dviem trečdaliams valstybių narių ir dalyvaujančiųjų valstybių gamtinės ir su žmonių sveikata susijusios rizikos rūšys yra potvyniai, ekstremalūs meteorologiniai reiškiniai, žmonių sveikatos problemos ir (arba) pandemijos, sausros ir gamtos gaisrai. Dažniausia žmogaus keliama arba technologinė rizika yra branduolinė ir radiologinė rizika, pramoninė rizika, ypatingos svarbos infrastruktūros sutrikimai.

[19] Ataskaitų nepateikė Juodkalnija, Šiaurės Makedonija ir Turkija (iki 2015 m. termino), Juodkalnija, Latvija, Malta, Turkija (iki 2018 m. termino) ir Islandija (iki 2020 m. termino).
[20] 3 straipsnio 2 dalies a punktas (SCSM).
[21] Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, 3 ir 4 klausimai.

3 diagrama. Šalių, kurios 2015, 2018 ir 2020 m. ataskaitose nurodė, kad konkreti nelaimių rizika yra svarbi, skaičius. Šaltiniai: 2015 m. ataskaitos (2017 m. apžvalga), 2018 m. ataskaitos (2020 m. apžvalga), 2020 m. ataskaitos (nelaimių rizikos valdymo apibendrinamosios ataskaitos, 3 ketv.).

Visoje Europoje didėja susirūpinimas dėl tam tikrų nelaimių rizikos. Didžiausią susirūpinimą kelia sausros rizika. 2020 m. sausras kaip svarbią riziką nurodė dvigubai daugiau ES valstybių narių nei 2015 m. Taip pat padidėjo susirūpinimas dėl **branduolinių ir radiologinių avarijų rizikos, su žmonių sveikata susijusios rizikos, kibernetinės rizikos, cunamių ir gyventojų judėjimo, kietosios masės rizikos** (nuošliaužų, griūčių, nuogriuvų ir smegduobių), **geopolitinės ir visuomeninės rizikos, su transportu susijusios rizikos** ir **aplinkosauginės bei cheminių medžiagų rizikos**[22].

Dauguma šalių dabar taip pat nustato mažiau tikėtiną, bet labai didelę nelaimių riziką, taip pat atsirandančią riziką. Nuo 2019 m. šalys turi nustatyti **didelio poveikio mažos tikimybės (angl. *high-impact low probability*, HILP) riziką**. HILP rizika, apie kurią pranešama ataskaitose, skiriasi priklausomai nuo šalies. Dažniausiai nustatoma HILP rizika yra branduolinė ir (arba) radiologinė, taip pat pramoninė rizika ir žemės drebėjimai dėl galimo labai didelio jų poveikio. Du trečdaliai šalių taip pat nustato **atsirandančią riziką** (naujai nustatytas grėsmes ar pavojus arba žinomą riziką, kuri, tikimasi, ilgainiui didės). Dažniausiai pranešama apie ekstremalius meteorologinius reiškinius, potvynius, gamtos gaisrus, pandemijas, politinę ir geopolitinę riziką, kibernetinę riziką ir ypatingos svarbos infrastruktūros sutrikimus. Tam tikros rizikos atsiradimas gali atspindėti tam tikrų veiksnių, pavyzdžiui, susijusių su klimato kaita arba padidėjusiu pažeidžiamumu, suintensyvėjimą. Jis taip pat gali atspindėti pasikeitusį rizikos suvokimą ir rizikos vertinimo metodus. Taip pat svarbu atidžiai stebėti **tik kelių šalių**

[22] Žr. pagalbinio tarnybų darbinio dokumento II priedą ir ataskaitą „Gaivalinių ir žmogaus sukeltų nelaimių rizikos, su kuria ES gali susidurti, apžvalga“, SWD(2020)3030, 21 diagrama.

nustatytą riziką. Pavyzdžiui, kelios šalys įvardija saulės audras, kurios gali sukelti didelių IT sistemų sutrikimų, taip pat tam tikrą riziką aplinkai ir cheminių medžiagų riziką, pavyzdžiui, naujas invazines rūšis ir biologinės įvairovės nykimą.

Tik kelios šalys, atlikdamos rizikos vertinimą, aptarė sudėtingą gaivalinių ir žmogaus sukeltų nelaimių rizikos sąveiką, atsižvelgdamos į kompleksinį, sudėtinį ir pakopinį poveikį. Beveik visos šalys susidūrė su įvairiomis gaivalinėmis ir žmogaus sukeltomis nelaimėmis. Daugelis šalių taip pat pripažįsta poveikį ir pakopinį poveikį įvairioms visuomenės grupėms, nes šalys pranešė apie riziką, kuri apima įvairias sutrikdytas ypatingos svarbos paslaugas ar tiekimo sutrikimus, pavyzdžiui, energijos, vandens tiekimo ir finansų sistemų sutrikimus. Tokios rizikos sąveikos, visų pirma kompleksinio, sudėtinio ir pakopinio poveikio, analize konkrečiai remiasi ne visos šalys.

Šalys daugiausia dėmesio skiria trumpalaikei rizikai, tačiau dėl žmogaus sukeltos klimato kaitos ir aplinkos būklės blogėjimo aprėpties ir masto daugiau dėmesio rizikos vertinimuose reikia skirti ilgalaikiams pokyčiams. Šalys daugiausia įvardija ūmią (trumpalaikę) riziką, pvz., potvynius, gamtos gaisrus ir ekstremalius meteorologinius reiškinius, o ne lėtinius (ilgalaikius) pavojus[23]. Pavyzdžiui, tik kelios pakrantės valstybės pranešė apie padidėjusį pakrančių bendruomenių ar infrastruktūros pažeidžiamumą dėl jūros lygio kilimo arba pakrančių erozijos, o tai kartu su dažniau pasitaikančiomis ekstremaliomis audromis padidins pakrančių potvynių riziką. Klimato srities rizikai dažniausiai priskiriami su vandeniu susiję ūmūs pavojai (potvyniai, sausros, gausūs krituliai), tačiau šiai rizikos rūšiai taip pat priskiriami pavojai, susiję su temperatūra (gamtos gaisrai, karščio bangos), vėjais (audros) ir kietąja mase (nuošliaužos). Iš antrinio klimato kaitos poveikio maždaug pusė šalių pranešė apie su žmonių sveikata susijusią riziką (pvz., epidemijas ir pandemijas), o kelios šalys įvardijo didesnę pernešėjų platinamų ligų grėsmę dėl klimato kaitos. Maždaug trečdalis nurodė įvairių formų tiekimo grandinės sutrikimus. Kelios šalys paminėjo poveikį konkretiems ekonomikos sektoriams, pavyzdžiui, žemės ūkiui, energetikai, miškininkystei, gyvulininkystei, vandeniui, žuvininkystei, sveikatos priežiūrai ir transportui.

Norint, kad rizikos vertinimai būtų tinkami ateityje, reikia atlikti nuodugnesnę pagrindinių nelaimių rizikos veiksnių ir jų galimos sąveikos analizę, tačiau tik kelios šalys pranešė apie „dinaminius“ rizikos veiksnius, išskyrus klimato kaitą. Tarp pagrindinių ataskaitose nurodytų veiksnių, darančių poveikį pavojams, pažeidžiamumui ir rizikai, yra klimato kaita, kurios poveikis yra tinkamai dokumentuotas. Kitus veiksnius, pavyzdžiui, urbanizaciją, demografinius pokyčius ir aplinkos būklės blogėjimą, nurodė vos kelios šalys. Jos ataskaitose taip pat nurodė globalizaciją ir tarptautinius bei geopolitinius pokyčius, taip pat pokyčius informacinių technologijų ir skaitmenizacijos srityse.

B. Nacionalinės rizikos vertinimo metodikos ir praktika[24]

Nacionalinių rizikos nustatymo ir vertinimo metodikų išsamumas skiriasi. Užtikrinus didesnį suderinamumą ir nuoseklumą būtų lengviau palyginti šalių ataskaitas ir rizikos vertinimus Europos lygmeniu, remiantis tvirtu nacionalinių rizikos vertinimų rinkiniu.

Kad suprastume ateitį, turime žinoti praeitį. Tačiau nacionalinė duomenų apie praeities nelaimių padarinius rinkimo praktika nėra sisteminga ir yra labai neišsami. Siekiant užtikrinti įrodymais pagrįstų scenarijų rengimą ir pagerinti kiekybinę rizikos analizę, labai svarbu rinkti nelaimių nuostolių duomenis. Tačiau iš nacionalinių ataskaitų matyti, kad

[23] Klasifikacija, nustatyta įgyvendinimo akte dėl informacijos teikimo Klimato teisės akte numatytose ataskaitose prisitaikymo klausimais. OL L 278, 2020 8 26, p. 1.
[24] Pagalbinis tarnybų darbinis dokumentas, 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8 ir 18 klausimai.

nelaimių nuostolių duomenų rinkimas yra labai fragmentiškas ir nestruktūrizuotas beveik visose šalyse, o tik viena šalis ataskaitoje nurodė nuoseklią nacionalinio lygmens koncepciją. Nė viena šalis nenurodo rizikos duomenų teikimo Europos Komisijos Rizikos duomenų centrui[25] – tai verta papildomai išnagrinėti.

Rizikos nustatymo ir rizikos analizės metodikos įvairiose šalyse ir pagal rizikos rūšį skiriasi. Maždaug trečdalis šalių praneša apie **vieno pavojaus scenarijaus** analizę rizikai nustatyti, o kelių pavojų scenarijai minimi rečiau. Tik kelios šalys pateikė informacijos apie kriterijus, kuriuos jos taikė **nustatydamos mažai tikėtiną didelio poveikio riziką**. Šalys taip pat naudoja skirtingas **rizikos klasifikavimo** sistemas. Nors gaivalinių nelaimių rizika yra aiškiau klasifikuojama, žmogaus sukeltos, technologinės ir visuomeninės rizikos ženklinimas yra gana nenuoseklus. Tik kelios šalys pamini scenarijų **laiko perspektyvą**. Tai riboja supratimą, kaip ir kokiu mastu atsižvelgiama į svarbius veiksnius, pavyzdžiui, klimato kaitą.

Kai kuriose ataskaitose pateikiama **scenarijų rengimo** pavyzdžių, o kitose – nuorodų į Tarpvyriausybinės klimato kaitos komisijos nustatytus **klimato kaitos scenarijus**. Tačiau **tai nėra daroma nuosekliai**, todėl rizika gali būti nepakankamai įvertinta. Dėl **neaiškumų** pažymėtina, kad skaidrumo požiūriu svarbu paaiškinti su rizikos analize susijusius neaiškumus, pavyzdžiui, dėl duomenų apribojimų ir naudojamų modelių. Kad analizėje atsižvelgia į neaiškumus, nurodo vos daugiau nei ketvirtadalis šalių. **Atsargumo principo** taikymas gali padėti pagrįsti galimos didelės nelaimės rizikos, kurios tikimybės neįmanoma tiksliai įvertinti, vertinimą; tačiau apie tai užsiminė mažiau nei ketvirtadalis šalių.

Rizikos lygiui nustatyti naudojamos metodikos skiriasi. Kai rizikos negalima įvertinti tikimybinėmis ir kiekybinėmis priemonėmis, taikomi kiti kokybiniai metodai. Maždaug pusė šalių poveikio lygiui nustatyti taikė pusiau kiekybinius arba kokybinius metodus. Vertinant poveikį, mažiau nei pusė šalių nurodo, kad jis apima poveikį žmonėms, ekonomikai, aplinkai ir politikai / visuomenei. Tačiau kai kurios šalys pateikė gerų platesnio poveikio, pavyzdžiui, visuomeninio, finansinio poveikio arba poveikio ypatingos svarbos infrastruktūros objektams, pavyzdžių. Daugiau kaip du trečdaliai šalių nurodė kiekvienos rizikos reikšmingumą naudodamos **rizikos matricą**[26].

Apie reguliarios peržiūros mechanizmus praneša ne visos šalys, nors reikia reguliariai peržiūrėti rizikos vertinimus, kad būtų galima įvertinti rizikos aplinkos pokyčius. Kai kurios šalys nurodo, kad rizikos vertinimus jos peržiūri reguliariai, dažniausiai kas trejus metus. Kai kuriose šalyse peržiūros pradedamos dėl konkrečių nelaimių arba atnaujinus konkrečios rizikos vertinimus[27]; kitos nuolat stebi pokyčius, susijusius su rizikos aplinka. Kai kuriose šalyse rizikos vertinimo peržiūros dažnumas nustatytas teisės aktais.

Galimybė visuomenei susipažinti su rizikos vertinimo išvadomis yra fragmentiška. Viešasis skaidrumas padeda didinti informuotumą apie riziką ir skatina veiksmus, kuriais užtikrinamas atsparumas nelaimėms. Tačiau tik pusė šalių skelbia rizikos vertinimus visuomenei, o ketvirtadalis pateikia nuorodas į viešai prieinamus rizikos žemėlapius. Dauguma šalių pateikė informacijos apie **rizikos žemėlapių sudarymo** praktiką. Dažniausiai pateikiami rizikos

[25] Nelaimių rizikos mažinimo informacijos centro Rizikos duomenų centras: https://drmkc.jrc.ec.europa.eu/risk-data-hub.

[26] Ataskaitų teikimo gairės, 5 ketv., C428, 2019 12 20, p. 8 ir toliau.

[27] Direktyvoje 2007/60/EB reikalaujama reguliariai peržiūrėti preliminarius potvynių rizikos įvertinimus ir potvynių rizikos valdymo planus; pagal Direktyvą 2000/60/EB upių baseinų valdymo planai taip pat turi būti atnaujinami kas šešerius metus.

žemėlapiai apima potvynius[28], po jų rikiuojasi gamtos gaisrai, žemės drebėjimai ir branduolinė (radiologinė) medžiaga. Informacija apie tarpvalstybinės rizikos žemėlapius nepateikiama.

Yra gerų pavyzdžių, kai rengiant rizikos vertinimus dalyvauja pagrindiniai suinteresuotieji subjektai. Daugumoje šalių rizikos vertinimo **valdymo** sistemos nustatytos nacionalinės teisės aktuose. Jas dažniausiai prižiūri už civilinę saugą atsakingos ministerijos arba agentūros. Suinteresuotieji subjektai yra labai įvairios nacionalinio ir subnacionalinio lygmens valdžios institucijos iš įvairių specializuotų sektorių (pvz., ypatingos svarbos infrastruktūros objektų ir transporto), akademinė bendruomenė, privačiojo sektoriaus įstaigos (pvz., ypatingos svarbos infrastruktūros objektų operatoriai) ir pilietinė visuomenė. Pats rizikos vertinimo procesas atlieka svarbų vaidmenį didinant pagrindinių visuomenės subjektų informuotumą apie riziką, tačiau kai kuriais atvejais atrodo, kad civilinės saugos rizikos vertinimo procesas, susijęs su SCSM įsipareigojimais, vykdomas atskirai.

Atsižvelgiant į pirmiau išdėstytą informaciją, pateikiamos šios rekomendacijos dėl **rizikos supratimo ir numatymo**.

Komisija kartu su valstybėmis narėmis ir dalyvaujančiosiomis valstybėmis turėtų:

- peržiūrėti 2010 m. Komisijos tarnybų darbinį dokumentą „Nelaimių valdymui skirtos rizikos vertinimo ir nustatymo gairės“[29], siekdamos toliau plėtoti išankstinį rizikos vertinimą nacionaliniu lygmeniu ir kuo labiau padidinti sąveiką su rizikos vertinimo procesais, kurių reikalaujama pagal kitų krypčių (pvz., ypatingos svarbos infrastruktūros objektų, sveikatos, klimato ir potvynių rizikos valdymo) ES teisės aktus;
- intensyvinti šalių ir ekspertų keitimąsi žiniomis apie tai, kaip toliau tobulinti rizikos vertinimo praktiką, be kita ko, pasitelkiant Žinių tinklą.

Valstybės narės ir dalyvaujančiosios valstybės raginamos:

- intensyvinti valstybių narių ir dalyvaujančiųjų valstybių mainus ir bendradarbiavimą nustatant ir numatant riziką, be kita ko, mažai tikėtiną didelio poveikio riziką ir atsirandančią riziką;
- stiprinti nelaimių rizikos vertinimo procedūras, kad būtų galima geriau numatyti ir sušvelninti tiek lėtinės (ilgalaikės) rizikos, pvz., klimato kaitos ir geopolitinės rizikos, poveikį, tiek ūmios (trumpalaikės) rizikos poveikį;
- kuo labiau padidinti sąveiką su rizikos vertinimo procesais, kurių reikalaujama pagal ES teisės aktus kitose politikos srityse (pvz., ypatingos svarbos infrastruktūros objektų, sveikatos, potvynių rizikos, klimato politikos);
- gerinti sistemingą duomenų apie ankstesnių nelaimių nuostolius ir žalą rinkimą, kad būtų galima geriau suprasti būsimą riziką, ir užtikrinti, kad šie duomenys būtų prieinami per Rizikos duomenų centrą.

[28] Nors pagal Direktyvą 2007/60/EB dėl potvynių rizikos įvertinimo ir valdymo (OL L 288, 2007 11 6, p. 186) visose ES valstybėse narėse reikalaujama sudaryti potvynių grėsmės ir rizikos žemėlapį, nelaimių rizikos valdymo apibendrinamosiose ataskaitose apie potvynių žemėlapių sudarymą pranešė ne visos valstybės narės.

[29] Komisijos tarnybų darbinis dokumentas SEC(2010) 1626, 2010 12 21.

4.2. Nelaimių rizikos valdymo gerinimas

C. Nelaimių rizikos valdymo planavimas[30]

Trys ketvirtadaliai valstybių narių ir dalyvaujančiųjų valstybių praneša, kad turi išsamias teisines nelaimių rizikos valdymo sistemas. Šias sistemas dažnai papildo teisės aktai, kuriais nustatoma subnacionalinio lygmens ir sektorių atsakomybė. Iš ataskaitų matyti, kad konkrečias nelaimių rizikos valdymo sistemas (pvz., civilinės saugos teisės aktus) papildo kiti įstatymai, pavyzdžiui, sektoriniai ar subnacionaliniai teisės aktai. Šiek tiek mažiau nei pusė šalių taip pat praneša, kad turi privalomos teisinės galios neturinčių priemonių ir politikos priemonių, kuriomis papildomos teisinės sistemos. Daugumoje šalių pagrindiniais civilinės saugos aktais taip pat reglamentuojamas rizikos valdymo pajėgumų vertinimas, apimantis ir kitus nelaimių rizikos valdymo etapus.

Nelaimių rizika nacionaliniu lygmeniu valdoma visose šalyse, įvairiu mastu dalyvaujant regionų ir vietos valdžios institucijoms. Dauguma šalių praneša, kad nacionaliniu ir subnacionaliniu lygmenimis taiko skirtingus **vertikaliojo bendradarbiavimo** mechanizmus ir **horizontaliojo koordinavimo** mechanizmus, pagal kuriuos nelaimių rizikos valdymo procese veiksmingai dalyvauja įvairūs suinteresuotieji subjektai. Nors pagrindinė atsakomybė už rizikos vertinimą tenka su civiline sauga susijusioms ministerijoms ir valdžios institucijoms, tik trečdalis šalių nurodo įtraukiančios daugelį kitų įvairių institucijų, atsakingų už kitas politikos sritis, arba privačiojo sektoriaus suinteresuotuosius subjektus. Tačiau platus sektorių dalyvavimas šiame procese gali padidinti informuotumą apie riziką ir pagerinti procesą.

Dviejuose trečdaliuose šalių rizikos vertinimo, pasirengimo ir reagavimo procesą koordinuoja už civilinę saugą atsakingos valdžios institucijos. Maždaug trečdalis šalių praneša, kad kitos sektorių institucijos (pvz., aplinkos, energetikos, ekonomikos, sveikatos, žemės ūkio ir miškininkystės ministerijos) ir privatusis sektorius yra subjektai, atsakingi už įvairių formų prevenciją. Privačiojo sektoriaus institucijos, atsakingos už konkrečias prevencijos formas, yra institucijos, atsakingos už pramoninių avarijų rizikos valdymą ir branduolinę saugą.

Daugiau kaip trečdalis šalių praneša, kad turi tam tikros formos rizikos valdymo planavimo dokumentą. Maždaug ketvirtadalis šalių pamini kokios nors formos visapusišką nacionalinę nelaimių ar saugumo strategiją[31]. Dauguma taip pat praneša apie **prevencijos ir pasirengimo priemones**, skirtas tarpvalstybinei ir mažai tikėtinai didelio poveikio (HILP) rizikai, kurią jos nustatė, tačiau nė viena iš jų nenurodė priemonių, kuriomis būtų kovojama su visa jų nustatyta HILP rizika. Priemonės visų pirma skirtos pasirengimui, pavyzdžiui, ankstyvojo perspėjimo sistemoms, o prevencijos priemonių nurodoma mažiau. Pavyzdžiui, apie prevencines priemones, susijusias su žemės naudojimu ir teritorijų planavimu, skirtais potvynių, pramonės, žemės drebėjimų ir ugnikalnių rizikai valdyti, pranešė tik kelios šalys.

Nors dauguma šalių praneša apie kai kurias prevencijos ir pasirengimo priemones, pateikiama ribota informacija apie tai, kokia pirmenybė buvo suteikta šioms priemonėms ir kada jos bus įgyvendintos. Nacionalinės ataskaitos atlieka labai svarbų vaidmenį teikiant informaciją apie rizikos nustatymą ir todėl yra sprendimų investuoti į prevenciją pagrindas. Rizikos valdymas taip pat apima pasirengimo ir prevencijos priemonių prioritetų nustatymą, planavimą ir finansavimą, taip pat vadovaujančių institucijų nustatymą. Nors šalys praneša apie

[30] Pagalbinis tarnybų darbinis dokumentas, 3, 13, 15, 16, 21 ir 22 klausimai.

[31] Šalys neprivalo Komisijai pateikti rizikos valdymo planų ar informacijos apie juos santraukos. Todėl nebuvo įmanoma išsamiai įvertinti pažangos „tolesnio nelaimių rizikos valdymo planavimo plėtojimo ir tobulinimo“ srityje.

priemones, skirtas tarpvalstybinei ir mažai tikėtinai didelio poveikio rizikai, labai nedaugelis pateikia priemonių įgyvendinimo tvarkaraštį ir susijusius finansavimo mechanizmus.

D. Tarpvalstybinis rizikos valdymas[32]

Visos valstybės narės ir dalyvaujančiosios valstybės sistemingai nustato pagrindines tarpvalstybinio pobūdžio rizikos rūšis. Tai labai svarbu valdant riziką tarpusavyje labai susijusiose Europos šalyse. Dažniausiai nustatoma tarpvalstybinė rizika yra branduolinės ir radiologinės avarijos, potvyniai, gamtos gaisrai ir pandemijos ir (arba) epidemijos. Pirmą kartą šalių buvo paprašyta nustatyti **procedūras ir priemones tarpvalstybiniu, tarpregioniniu ir tarptautiniu lygmenimis**, taip pat **priemones tarpvalstybinei rizikai mažinti**. Ataskaitose pateikiama įžvalgų apie rizikos valdymo administravimą, įskaitant tarpvalstybinį bendradarbiavimą valdant tarpvalstybinę riziką ir tarpvalstybinį poveikį turinčią riziką.

Iš šalių ataskaitų matyti, kad priimti nustatytos rizikos valdymo procedūrų ir priemonių prioritetai, tačiau panašu, kad esama šių procedūrų ir priemonių įgyvendinimo arba ataskaitų teikimo spragų. Dauguma **tarpvalstybinių priemonių**, apie kurias pranešta, yra susijusios su branduoline ir radiologine rizika, potvyniais, pramoninėmis avarijomis, gamtos gaisrais ir infrastruktūros sutrikimais. Apie 70 proc. šalių, kurios nustato tam tikrą tarpvalstybinę riziką, taip pat pateikia informaciją apie tos tarpvalstybinės rizikos valdymo priemones. Nė viena šalis nenurodo priemonių, kuriomis būtų galima valdyti visą jų nustatytą tarpvalstybinę riziką. Vykdant tarpvalstybinį bendradarbiavimą daugiausia dėmesio skiriama pasirengimui, o mažiau – prevencijai ir tarpvalstybiniam rizikos vertinimui. Dauguma ataskaitose nurodytų tarpvalstybinių priemonių yra nestruktūrinės, pavyzdžiui, mokymas ir švietimas, ankstyvojo perspėjimo sistemos ir visuomenės informuotumo didinimas.

Plačiai pranešama apie tarptautines ir Europos sistemas. Kai kurios šalys nurodo svarbius sektorinius **ES teisės aktus**, kuriais stiprinamas tarpvalstybinis bendradarbiavimas siekiant valdyti tam tikrą riziką, visų pirma susijusią su potvyniais[33], didelėmis pramoninėmis avarijomis[34] ir ypatingos svarbos infrastruktūros objektais[35]. Šalys taip pat praneša apie platų tarpvalstybinį bendradarbiavimą **tarptautiniuose procesuose ar organizacijose**, pavyzdžiui, Jungtinių Tautų Sendajaus nelaimių rizikos mažinimo programoje (UNDRR), Pasaulio sveikatos organizacijoje (PSO) ir Šiaurės Atlanto sutarties organizacijoje (NATO), – šį bendradarbiavimą nurodė maždaug trečdalis šalių. Tik kelios šalys nurodo Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizaciją (EBPO) arba makroregionines (pvz., Dunojaus ir Baltijos jūros) sistemas ar organizacijas. Trečdalis šalių pažymi, kad pats SCSM atitinkamai stiprina tarpvalstybinį darbą. Pateikiama keletas dvišalių bendradarbiavimo pasienio regionuose susitarimų pavyzdžių, kaip antai dėl ankstyvojo perspėjimo ir pranešimo rizikos, bendradarbiavimo atliekant rizikos vertinimus ir pasirengimo protokolų, keitimosi informacija apie ankstyvuosius perspėjimus ir paskesnių atsakomųjų veiksmų.

E. Informuotumo apie riziką didinimo ir įspėjimo sistemos[36]

Ne visos valstybės narės ir dalyvaujančiosios valstybės ataskaitose visapusiškai aprašo informuotumą apie riziką, nors neigiamus nelaimių padarinius galima sumažinti gyventojus parengus imtis tam tikrų veiksmų ekstremaliosios situacijos atveju. Maždaug trys

[32] Pagalbinis tarnybų darbinis dokumentas, 3, 13, 16, 21 ir 22 klausimai.
[33] OL L 288, 2007 11 6, p. 186.
[34] Direktyva 2021/18/ES, OL L 197, 2012 7 24, p. 1.
[35] Direktyva (ES) 2022/2557. OL L 333, 2022 12 27, p. 164.
[36] Pagalbinis tarnybų darbinis dokumentas, 8, 17, 19 ir 20 klausimai.

ketvirtadaliai šalių praneša apie tam tikrą civilinės saugos institucijų ir kitų pagrindinių įstaigų vykdomą veiklą, kuria siekiama **teikti informaciją apie nelaimių riziką ir didinti** gyventojų **informuotumą apie riziką**, tačiau konkrečios informacijos trūksta. Informavimo kampanijose naudojamos įvairios komunikacijos priemonės (televizijos ir radijo reklama, socialiniai tinklai, trumpi animaciniai filmai, lankstinukai ir brošiūros) ir tinklalapiai, kuriuose pateikiama informacija apie riziką. Yra keletas gerų švietimo kampanijų pavyzdžių.

Šalys informuoja visuomenę apie riziką, kad didėtų bendras informuotumas apie ją, tačiau tik pusė šalių praneša, kad jų rizikos vertinimai yra viešai prieinami. Per pasikartojančias informavimo apie riziką kampanijas dažnai aptariami visi atsparumo ir savisaugos aspektai, susiję su rizika ir ekstremaliosiomis situacijomis, tačiau išsamia informacija apie šias kampanijos strategijas dalijasi tik kelios šalys. Dažniausiai minimos su rizika susijusios kampanijos – informavimo apie potvynius ir gamtos gaisrus kampanijos. Trečdalis šalių praneša, kad švietimo sistemos yra svarbūs informuotumo apie riziką didinimo kanalai.

Gyventojų dėmesio atkreipimas ir perspėjimai yra labai svarbūs komunikacijai ekstremaliosios situacijos ir krizės atveju, tačiau tik šiek tiek daugiau kaip pusė šalių praneša apie tai, kad naudojasi įvairiais būdais, kaip atkreipti gyventojų dėmesį ekstremaliosios situacijos atveju. Priemonių, apie kurias pranešama, pavyzdžiai yra sirenos, mobiliųjų telefonų pranešimai, specialios išmaniųjų telefonų programėlės ir tradicinių priemonių (radijo / televizijos) naudojimas. Galimybė teikti ankstyvąjį perspėjimą ir gyventojams bei atsakingoms valdžios institucijoms suteiktinas laikas, per kurį turi būti imamasi veiksmų, priklauso nuo nelaimių rizikos rūšies. Kai kurios šalys nurodo, kad įgyvendinti ES teisės aktai, pagal kuriuos reikalaujama iki 2022 m. užtikrinti, kad būtų persiunčiami viešieji perspėjimai į mobiliuosius telefonus[37].

Valdant riziką labai svarbu patenkinti pažeidžiamiausių grupių poreikius, tačiau apie tokią veiklą praneša nedaug šalių. Keletas šalių pateikia gaires, kaip ekstremaliosios situacijos atveju atsižvelgti į neįgaliųjų ir kitų pažeidžiamų grupių poreikius. Kelios šalys praneša apie konkrečias informuotumo apie riziką iniciatyvas, kuriomis remiamos pažeidžiamos grupės.

F. Išankstinio perspėjimo sistemos ir reagavimo pajėgumai

Siekiant sumažinti neigiamus padarinius, labai svarbu anksti nustatyti gresiančias nelaimes. Dauguma valstybių narių ir dalyvaujančiųjų valstybių praneša, kad yra įdiegusios atitinkamas sistemas. Tačiau tik maždaug pusė šalių, kurios tam tikrą riziką įvardija kaip svarbią, praneša, kad yra įdiegusios ankstyvojo perspėjimo apie tokią riziką sistemas. Veikia ankstyvojo perspėjimo apie įvairias nelaimes, dažniausiai susijusias su gamtiniais pavojais, ekstremaliais meteorologiniais reiškiniais ir potvyniais, taip pat žemės drebėjimais ir gamtos gaisrais, sistemos. Kalbant apie technologinę riziką, dažniausiai nurodomos ankstyvojo perspėjimo apie branduolines ir radiologines avarijas sistemos, taip pat ankstyvojo perspėjimo apie kibernetinę riziką, ypatingos svarbos infrastruktūros sutrikimus ir pramonines avarijas sistemos. Todėl svarbu realiuoju laiku stebėti susijusius veiksnius (pvz., sausos augmenijos sąlygas, dėl kurių didėja gamtos gaisrų rizika, dirvožemio prisotinimą dėl padidėjusios potvynių rizikos, seisminį judėjimą, virusinių protrūkių plitimą).

Daugelis šalių naudoja tarptautines arba Europos ankstyvojo perspėjimo sistemas, visų pirma seisminės rizikos, branduolinės ir radiologinės stebėsenos ir grėsmių sveikatai stebėsenos srityse, tačiau tik kelios šalys nurodo programos „Copernicus“ paslaugas. Šalys

[37] Direktyva (ES) 2018/1972, kuria nustatomas Europos elektroninių ryšių kodeksas. OL L 321, 2018 12 17, p. 36.

nurodo keletą tikslinių tarpvalstybinių ankstyvojo perspėjimo sistemų, kuriose pranešama apie nelaimių įvykius, pavyzdžių. Pranešama, kad privačiojo sektoriaus subjektai yra atsakingi už su jų ekonomine veikla susijusios rizikos stebėseną, nustatymą ir prognozavimą.

Labai svarbu turėti gerai parengtus ir aprūpintus viešuosius ir privačiuosius subjektus, kuriems būtų pavesta reaguoti į ekstremaliąsias situacijas. Tačiau tik kelios šalys praneša apie ypatingos svarbos infrastruktūros objektų, skirtų reaguoti į ekstremaliąsias situacijas, buvimą. Siekdamos valdyti kintančią rizikos aplinką ir suintensyvėjusius su klimatu susijusius pavojus, pvz., potvynius ir gamtos gaisrus, šalys turi gerinti savo nacionalinius **reagavimo pajėgumus**. Maždaug pusė šalių praneša apie sistemas, kuriomis užtikrinama, kad turtas būtų tinkamai prižiūrimas. Buvo pateikta nedaug informacijos apie konkrečius reagavimo į gamtos gaisrus, potvynius, ChBRB[38] ir į ekstremaliąsias situacijas pajėgumus.

Atsižvelgiant į pirmiau išdėstytą informaciją, pateikiamos šios rekomendacijos dėl **nelaimių rizikos valdymo gerinimo**.

Komisija kartu su valstybėmis narėmis ir dalyvaujančiosiomis valstybėmis turėtų:

- toliau plėtoti šalių ir ekspertų keitimąsi gerąja patirtimi, be kita ko, per Žinių tinklą, siekdamos patobulinti planavimo priemones ir sprendimų priėmimo struktūras, kad būtų remiamas veiksmingas rizikos valdymo administravimas[39];
- toliau tobulinti visos Europos ankstyvojo perspėjimo priemones ir paslaugas; kai aktualu, dažniau naudotis tokiomis priemonėmis kaip „Copernicus“ ekstremaliųjų situacijų valdymo paslaugos ir visą parą kasdien teikiama Mokslinio ir techninio konsultavimo centro pranešimo apie ekstremaliąsias situacijas paslauga, apimanti gamtinius, branduolinius ir radiologinius pavojus.

Valstybės narės ir dalyvaujančiosios valstybės raginamos:

- visais nelaimių rizikos valdymo proceso etapais skatinti įtraukti visą visuomenę ir visus suinteresuotuosius subjektus: viešojo sektoriaus institucijas, akademines ir mokslinių tyrimų įstaigas, privatųjį sektorių, pilietinę visuomenę ir bendruomenes[40];
- stiprinti nelaimių rizikos valdymą, įskaitant veiksmus, kuriais siekiama valdyti pagrindinę riziką, turinčią tarpvalstybinį poveikį, ir riziką, susijusią su nelaimėmis, kurios sukelia arba gali sukelti tarpvalstybinį poveikį kelioms šalims;
- toliau plėtoti ankstyvojo perspėjimo apie atitinkamą riziką sistemas ir, kai įmanoma, remtis ES sukurtomis tarpvalstybinėmis sistemomis, pavyzdžiui, „Copernicus“ Europos perspėjimo apie potvynius sistema, Europos miškų gaisrų informacijos sistema ir Europos sausrų stebėjimo centru;
- skatinti imtis aktyvesnių veiksmų nacionaliniu lygmeniu, kad valdant riziką būtų atsižvelgta į pažeidžiamų asmenų poreikius.

[38] Cheminė, biologinė, radiologinė, branduolinė rizika.
[39] Vadovaujantis 2023 m. liepos 5–6 d. Tarybai pirmininkaujančios Ispanijos civilinės saugos seminare „Nelaimių rizikos valdymo stiprinimas Europoje“ pateiktomis rekomendacijomis ir tolesniais veiksmais.
[40] Žr. pirmiau.

4.3. Nelaimių rizikos valdymo racionalizavimas ir investavimas į jį

G. Tarpsektorinis nelaimių rizikos valdymas[41]

Pateikta gerų pavyzdžių, kaip nelaimių rizikos valdymas vykdomas ne pagal civilinės saugos politiką, o jį vykdo kiti atitinkami vyriausybės departamentai ir įstaigos. Tačiau, norint užtikrinti visos visuomenės atsparumą, tarpsektorinį rizikos valdymą vis tiek reikia tobulinti. Nacionalinėse ataskaitose pateikiama gerų horizontaliojo koordinavimo mechanizmų pavyzdžių, kai nacionalinės valdymo struktūros per visą nelaimių rizikos valdymo ciklą įtraukia įvairių sektorių įstaigas, visų pirma valdžios institucijas, privatųjį sektorių, vietos valdžios institucijas, pilietinę visuomenę, akademines ir mokslinių tyrimų institucijas. Ataskaitose nustačius tam tikrų horizontaliojo koordinavimo ir tarpsektorinio koordinavimo duomenų trūkumų ir atsižvelgiant į tai, kad jose nurodoma labai mažai išsamių rizikos valdymo strategijų, galima nuveikti daugiau siekiant padidinti nelaimių rizikos valdymo priemonių matomumą, pavyzdžiui, užtikrinti, kad rizikos vertinimai būtų aktualūs kitiems sektoriams.

Kitų sričių ES politika taip pat prisideda prie atsparumo nelaimėms. Nelaimių rizikos valdymo srityje reikia reguliariai integruoti naujas ES lygmeniu parengtas politikos priemones, įskaitant tas, kurios parengtos pagal Europos žaliąjį kursą[42]. Kai kurios šalys praneša apie **kitas ES politikos sritis ir teisės aktus**, kuriais didinamas atsparumas nelaimėms ir tarpvalstybinis bendradarbiavimas, pavyzdžiui, ypatingos svarbos infrastruktūros objektų, kibernetinio saugumo, prisitaikymo prie klimato kaitos, sausrų ir potvynių rizikos valdymo, pramoninių avarijų ir branduolinės saugos srities bendradarbiavimo klausimais. Šie pavyzdžiai rodo, kad nelaimių rizikos valdymas turi būti nuoseklus ir užtikrinti sąveiką su kitomis politikos sritimis, visų pirma su kovos su klimato kaita, ypatingos svarbos infrastruktūros objektų apsaugos ir tvaraus finansavimo politika.

Nors nelaimių rizika neapsiriboja su klimatu susijusiais pavojais, o prisitaikymo prie klimato kaitos priemonės apima ne tik nelaimių rizikos valdymą, bet ir daug kitų sričių, šių dviejų procesų sąveika yra didelė. Du trečdaliai šalių praneša, kad nacionaliniu lygmeniu yra parengti prisitaikymo prie klimato kaitos planai. Yra sričių, kurios bendros tiek nelaimių rizikos valdymo, tiek prisitaikymo prie klimato kaitos priemonėms, pavyzdžiui, informacijos ir duomenų apie su klimatu susijusią nelaimių riziką stebėsena, rinkimas ir tvarkymas. Siekiant sudaryti sąlygas sąveikai ir išvengti nepakankamo nelaimių rizikos įvertinimo, taip pat labai svarbu, kad nelaimių rizikos vertinimai apimtų klimato kaitos prognozes ir scenarijus.

Ypatingos svarbos infrastruktūros, visų pirma energetikos tinklų, vandens paslaugų, telekomunikacijų, transporto tinklų, finansinių struktūrų, maisto tiekimo ir sveikatos priežiūros, sutrikimai yra vienas iš pagrindinių nelaimių rizikos veiksnių. Labai tikėtina, kad šie sutrikimai atsilieps ir kitiems sektoriams. Kai kurie ypatingos svarbos jūrų infrastruktūros objektai, pavyzdžiui, uostai, gali tapti pažeidžiamesni dėl klimato kaitos poveikio, visų pirma jūros lygio kilimo. Vos daugiau nei pusė šalių praneša, kad taiko ypatingos svarbos infrastruktūros apsaugos politikos priemones. Trečdalis šalių nurodo, kad taiko konkrečias priemones, pavyzdžiui, civilinės saugos planavimą, rizikos ir grėsmių vertinimus ir analizę, valdžios institucijų ir operatorių bendradarbiavimą, procedūrinius ir techninius aspektus bei su rizika susijusias priemones.

Tvari finansų politika suteikia galimybių imtis prisitaikymo prie klimato kaitos ir rizikos prevencijos priemonių. Nelaimių **draudimas**, kuriuo remiamas atsigavimas po nelaimės, taip

[41] Pagalbinis tarnybų darbinis dokumentas, 2, 3, 4, 12, 13, 14, 15 ir 16 klausimai.

[42] Ataskaitų teikimo gairių priede pateikiama informacija apie ES politiką iki Europos žaliojo kurso.

pat gali atlikti tam tikrą vaidmenį skatinant prevenciją ir pažangesnį atkūrimą. Kelios šalys nacionalinėse ataskaitose draudimą nurodo kaip vieną iš privačiojo sektoriaus nelaimių rizikos finansavimo šaltinių. Nacionalinių nelaimių prevencijos ekspertų atlikta draudimo nuo nelaimių apklausa rodo, kad draudimas taikomas daugeliui nelaimių dėl gamtinių pavojų visose valstybėse narėse. Nepaisant to, dėl įvairių kliūčių, pvz., draudimo išlaidų, ribojančių sąlygų, kompensacijos ribų ir draudimo nebuvimo didelės rizikos zonose, esama didelių su klimatu susijusios apsaugos trūkumų[43].

H. Nacionaliniai viešieji ir privatieji finansavimo mechanizmai[44]

Investicijoms į nelaimių rizikos valdymą reikia tinkamo finansavimo. Patikimi nacionaliniai viešieji finansai turi padėti reaguoti į didėjantį su klimatu susijusį poveikį ir atsigauti po jo, taip pat vykdyti pasirengimo, prevencijos ir prisitaikymo prie klimato kaitos priemones. Nelaimių rizikos finansavimo nacionalinių mechanizmų pavyzdžių pateikiama daugelyje ataskaitų. Tai, be kita ko, nenumatytų atvejų rezervai arba specialūs nelaimių fondai (nurodoma, kad jie veikia keliose šalyse) ir finansinės nelaimių rizikos perkėlimas padedant privatiesiems subjektams, visų pirma **draudimo** nuo nelaimių forma. Šiek tiek daugiau nei pusė šalių praneša apie **lanksčius biudžeto atidėjinius**, t. y. rezervinius biudžetus ir nenumatytų atvejų fondus, skirtus reaguoti į ekstremaliąsias situacijas. Kelios šalys pranešė apie specialų **prevencijos finansavimą**, skirtą didėjančiam investicijų į prevenciją poreikiui patenkinti, kad didinant atsparumą būtų galima sumažinti nuostolius. Dažniau šalys nurodydavo, kad yra skirtas tam tikras biudžetas pasirengti ekstremaliosioms situacijoms ir reaguoti į jas[45].

Nors nelaimių rizikos valdymui, įskaitant prevenciją, skiriamas ES finansavimas, vis dėlto ataskaitose nurodytas lėšų panaudojimas yra ribotas. Nors du trečdaliai šalių paminėjo kai kuriuos ES fondus, ataskaitose informacija nurodoma nenuosekliai ir nevisapusiškai. Pavyzdžiui, tik maždaug ketvirtadalis paminėjo struktūrinių ir sanglaudos politikos fondų naudojimą (2014–2020 m.), nors maždaug du trečdaliai ES valstybių narių šias lėšas panaudojo nelaimių rizikos valdymo išlaidoms padengti[46].

Kiekvienos šalies nelaimių rizikos valdymo išlaidos iš sanglaudos politikos fondų 2021–2027 m. programavimo laikotarpiu tvirtinamos su sąlyga, kad pateikiamos 6 straipsnyje nustatytos ataskaitos (reikiamos sąlygos[47]). Gautose nelaimių rizikos valdymo apibendrinamosiose ataskaitose nurodoma pagrindinė šaliai aktuali rizika, tačiau pateikta labai nedaug informacijos apie finansavimo šaltinius, prioritetus ir tokių priemonių įgyvendinimo terminus. Todėl Komisija rėmėsi papildomais valstybių narių pateiktais informacijos šaltiniais, pavyzdžiui, prisitaikymo strategijomis ir kitomis nacionalinėmis planavimo priemonėmis ir strategijomis, kad įvertintų, kaip ES valstybės narės laikosi šių sąlygų gauti ES sanglaudos politikos finansavimą.

---

[43] Su klimatu susijusios apsaugos trūkumas, SWD(2021) 123 *final*, 2021 5 27.

[44] Pagalbinis tarnybų darbinis dokumentas, 8, 17, 19 ir 20 klausimai.

[45] SWD(2021) 123 *final*, 2021 5 27, „Su klimatu susijusios apsaugos trūkumo panaikinimas. Taikymo srities apibrėžimo politika ir duomenų spragos“.

[46] 18 dabartinių ES valstybių narių struktūrinių ir sanglaudos politikos fondų lėšomis pasinaudojo nelaimių rizikai valdyti (2014–2020 m.).

[47] Kad valstybės narės galėtų naudotis ES sanglaudos politikos fondais, Reglamento (ES) 2021/1060 (OL L 231, 2021 6 30, p. 159) IV priede nustatytos sąlygos, susijusios su ES valstybių narių atitiktimi ES teisei. Nelaimių rizikos valdymo atveju šios sąlygos apima 6 straipsnyje nustatytų ataskaitų teikimą ir informacijos apie rizikos nustatymą, priemonių prioritetų nustatymą, finansavimo mechanizmus ir planavimą teikimą.

Atsižvelgiant į pirmiau išdėstytą informaciją, pateikiamos šios rekomendacijos dėl **nelaimių rizikos valdymo integravimo ir investavimo į jį**.

Komisija:

- skatins valstybes nares ir dalyvaujančiąsias valstybes sistemingiau naudoti ES lėšas, skirtas investicijoms į prevenciją, pasirengimą ir prisitaikymą prie klimato kaitos;
- apsvarstys galimybes taikyti aktyvesnį tarpsektorinį požiūrį siekdama skatinti nelaimių rizikos prevenciją pagrindinėse politikos srityse ir naudojant pagrindinius fondus.

Valstybės narės ir dalyvaujančiosios valstybės raginamos:

- atsižvelgti į poreikį parengti tarpsektorines nelaimių rizikos valdymo strategijas, siekiant toliau plėtoti nacionalines nelaimių rizikos finansavimo galimybes, be kita ko, prevencijos tikslais;
- apsvarstyti galimybę dabartiniu programavimo laikotarpiu padidinti nelaimių rizikos valdymo ir prisitaikymo prie klimato kaitos finansavimą.

4. PAŽANGA, SUSIJUSI SU ES ATSPARUMO NELAIMĖMS TEISINE SISTEMA

Didinti atsparumą nelaimėms padeda įvairūs ES sektoriniai teisės aktai ir politikos priemonės. Nelaimių rizikos valdymo teisinė ir politinė sistema apima ne tik civilinę saugą. Tai jau buvo paminėta 2019 m. Nelaimių rizikos valdymo ataskaitų teikimo gairių priede, kuriame daroma nuoroda į ES politikos priemones, apimančias įvairius nelaimių rizikos valdymo aspektus. Nuo 2019 m. gruodžio mėn. ES toliau plėtojo savo politiką ir teisinę sistemą, susijusias su Europos žaliuoju kursu, priemonėmis, kurių imtasi siekiant kovoti su COVID-19 pandemija, ir Rusijos agresijos karu prieš Ukrainą.. Naujausių pokyčių, į kuriuos reikėtų papildomai atsižvelgti dedant pastangas didinti prevenciją ir pasirengimą valstybėse narėse ir, kai taikytina, dalyvaujančiosiose valstybėse, pavyzdžiai:

- **ES klimato teisės aktas**[48], į kurį įtraukti prisitaikymo prie klimato kaitos tikslai. ES klimato rizikos vertinimu (EUCRA)[49], [būsimu] Europos aplinkos agentūros pranešimu, turėtų būti remiamasi atliekant būsimus klimato ir nelaimių rizikos vertinimus. Informacija apie pagrindinius su klimatu susijusius pavojus ir poveikį, apie kuriuos šalys pranešė nelaimių rizikos valdymo apibendrinamosiose ataskaitose, buvo naudinga atliekant EUCRA.
- **Direktyva dėl ypatingos svarbos subjektų atsparumo**[50] apima pasirengimą, reagavimą ir tarptautinį bendradarbiavimą įvairiuose papildomuose sektoriuose, kurie pagal 6 straipsnyje nurodytą rizikos vertinimą buvo nustatyti kaip pažeidžiami. Direktyva taip pat taikoma viešojo administravimo institucijoms, pavyzdžiui, atsakingoms už civilinę saugą. ES valstybės narės turi atlikti rizikos vertinimus, atsižvelgdamos į SCSM rizikos vertinimus. Ypatingos svarbos subjektų veiklos vykdytojai taip pat turi parengti rizikos vertinimą ir įgyvendinti prevencijos ir apsaugos priemones. Direktyva[51] dėl priemonių **aukštam bendram kibernetinio saugumo lygiui užtikrinti** nustatomas **kibernetinių krizių valdymo mechanizmas**, visapusiškai

[48] Europos klimato teisės aktas (europa.eu) OL L 243, 2021 7 9, p. 1.
[49] https://climate-adapt.eea.europa.eu/lt/eu-adaptation-policy/key-eu-actions/climate_risk_assessment/index_html/
[50] OL L 333, 2022 12 27, p. 164.
[51] OL L 333, 2022 12 27, p. 80.

suderintas su horizontaliaisiais ir sektoriniais mechanizmais, įskaitant SCSM. Direktyvoje reikalaujama atlikti suderintus ypatingos svarbos tiekimo grandinių saugumo rizikos vertinimus.

- Nelaimių rizikos valdymui[52] svarbus **Potvynių** ir **Vandens pagrindų direktyvų** įgyvendinimas. Kai kurie ES vandens teisės aktai buvo iš dalies pakeisti arba priimti siekiant atsižvelgti į atsparumo nelaimėms aspektus, visų pirma į **riziką geriamojo vandens tiekimo grandinėje ir saugaus geriamojo vandens prieinamumą**[53], taip pat į **pakartotinį nuotekų naudojimą** žemės ūkio sektoriui, siekiant spręsti didėjančio vandens trūkumo ir sausrų problemą[54].
- **2030 m. ES miškų strategijoje**[55] raginama užtikrinti atsparesnius miškus ir tinkamai tvarkyti miškus gaisrų rizikos zonose. Strategijoje raginama valdyti ir planuoti kraštovaizdį, atkurti ekosistemas, užtikrinti kuro tvarkymą naudojant ganyklas ir kontroliuojamą deginimą ir užtikrinti, kad integruotas gamtos gaisrų rizikos valdymas apimtų ekspertines žinias ir išteklius, turimus visose atitinkamose politikos srityse.
- Priėmus teisės aktus dėl ES sveikatos sąjungos ir įsteigus **Europos pasirengimo ekstremaliosioms sveikatos situacijoms ir reagavimo į jas instituciją (HERA)**, pagerėjo pasirengimas būsimoms pandemijoms ir kitoms grėsmėms sveikatai, kurioms reikia skirti dėmesio Sąjungos lygmeniu.
- **Europos elektroninių ryšių kodekse** reikalaujama, kad valstybės narės iki 2022 m. sukurtų visuomenės perspėjimo sistemas, kuriomis gyventojai būtų įspėjami mobiliaisiais telefonais[56].
- **Tvarių investicijų taksonomija**[57] gali padėti pritraukti privatų finansavimą, skirtą informuotumo apie nelaimių riziką didinimo ir prisitaikymo prie klimato kaitos priemonėms, susijusioms su įvairia ekonomine veikla. **ES tvaraus finansavimo strategijoje**[58] raginama didinti finansų pareigūnų raštingumo klimato kaitos srityje lygį, kad būtų galima geriau suprasti didelės rizikos investicijas atsižvelgiant į su klimatu susijusią riziką. Prie tokio raštingumo gali prisidėti informuotumo apie nelaimių riziką didinimo veikla.
- **ES finansavimas** nelaimių rizikai valdyti skiriamas pagal kelias ES priemones, pavyzdžiui, sanglaudos politikos fondus, Europos žemės ūkio fondą kaimo plėtrai, Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę. 2021–2027 m. bendra ES paramos, skirtos nelaimių rizikai valdyti ir prisitaikyti prie klimato kaitos pagal šias tris priemones, suma siekia beveik 26 mlrd. EUR. Nelaimių rizikos valdymas taip pat remiamas pagal mokslinių tyrimų ir inovacijų programą „Europos horizontas“. Be to, nelaimių padaryta žala tikru mastu padengiama iš ES solidarumo fondo. Kadangi dėl nelaimių Europoje patiriama vis didesnė ekonominė žala, reikėtų apsvarstyti galimybę toliau stiprinti šį fondą.
- Pagal Europos Komisijos techninės paramos priemonę (TPP) valstybės narės gali naudotis **specialiai pritaikytomis techninėmis ekspertinėmis žiniomis** ir tai gali padėti valstybėms narėms rengti ir įgyvendinti reformas, be kita ko, nelaimių rizikos valdymo srityje[59]. Pagal SCSM taip pat remiama nacionalinio lygmens techninė pagalba

[52] Direktyvos 2007/60/EB ir 2000/60/EB. Įgyvendinimo ataskaitos. Europos Komisija (europa.eu).
[53] Direktyva (ES) 2020/2184, OL L 435, 2020 12 23, p. 1.
[54] Reglamentas (ES) 2020/741. OL L 177, 2020 6 5, p. 32.
[55] COM(2021) 572.
[56] OL L 321, 2018 12 17, p. 36.
[57] Reglamentas (ES) 2020/852. OL L 198, 2020 6 22, p. 13.
[58] COM(2021) 390 *final*.
[59] Techninės paramos priemonė (TPP) (europa.eu).

ir projektai bei tarpvalstybiniai projektai, kuriais siekiama stiprinti nelaimių rizikos valdymą[60].

- Vykdydama ekonomikos valdymo reformą, Komisija aktyviai bendradarbiavo su suinteresuotaisiais subjektais (valstybių narių finansų ministerijomis, nepriklausomomis fiskalinėmis institucijomis, nevyriausybinėmis organizacijomis ir draudikais) dėl to, kaip **į nacionalines biudžeto sistemas įskaičiuoti su klimato kaita susijusias fiskalines išlaidas**. Pagrindinių nelaimių rizikos finansavimo koncepcijų, valstybių narių įrodymų ir nelaimių rizikos finansavimo strategijos pagrindinių elementų, kuriais siekiama apriboti fiskalines su klimatu susijusių nelaimių išlaidas, peržiūra siekiama didinti informuotumą ir skatinti valstybes nares keistis geriausia patirtimi[61].

Vykdant veiksmingą ir nuoseklų tarpsektorinį rizikos valdymą būtina atsižvelgti į šiuos ir būsimus kintančios rizikos valdymo politikos pokyčius. Sendajaus programos[62] laikotarpio vidurio peržiūroje pažymėta, kad nelaimių riziką padeda mažinti daugybė politikos priemonių, pavyzdžiui, potvynių ir sausrų rizikos valdymas vandens politikoje, kibernetinio saugumo politika, miškininkystės ir biologinės įvairovės politikos priemonės, sveikatos politikos priemonės, nelaimių rizikos valdymo moksliniai tyrimai ir priemonės, pavyzdžiui, Žemės stebėjimų srityje.

5. TOLESNI VEIKSMAI SIEKIANT NELAIMĖMS ATSPARIOS EUROPOS

Nelaimių rizikos valdymas naudingas visai visuomenei ir atlieka labai svarbų vaidmenį kuriant atsparias visuomenes. Tai, kad pastaraisiais metais siautėję ekstremalūs meteorologiniai reiškiniai pasiglemžė daugybę gyvybių, mums primena, kad, neatsižvelgiant į tai, kaip greitai reaguojama, ilgainiui didžiausią naudą duos prevencija. Jei norime apsaugoti savo visuomenę, gamtą ir kultūros paveldą, labai svarbu užkirsti kelią kitai nelaimei ir jai pasirengti. Civilinė sauga negali veikti atskirai; labai svarbu bendradarbiauti visuose sektoriuose per visą nelaimių rizikos valdymo ciklą.

SCSM buvo įsteigtas siekiant sukurti ES pagalbos sistemą, skirtą reaguoti į nelaimes, kai viršijamos nacionalinių pajėgumų galimybės. Bėgant metams peržiūrėjus SCSM, ši sistema buvo išplėsta, kad apimtų ne tik reagavimą į nelaimes, bet ir platesnį pasirengimo nelaimėms ir jų prevencijos spektrą. 6 straipsnyje nustatyta rizikos valdymo sistema. Iš šios ataskaitos matyti, kad, nors padaryta didelė pažanga, įvairiais lygmenimis vis dar galima nuveikti daugiau.

2023 m. vasario mėn. priimti **Sąjungos atsparumo nelaimėms didinimo tikslai** didina nelaimių prevencijos ir rizikos valdymo veiksmų ES ir nacionaliniu lygmenimis svarbą, šiais tikslais užsibrėžiama plataus užmojo bendra darbotvarkė. Atsižvelgiant į veiksmus, nustatytus Komunikate dėl Sąjungos atsparumo nelaimėms didinimo tikslų, šioje ataskaitoje nurodyti **tam tikri papildomi veiksmai ir rekomendacijos**, kurių reikia šiems tikslams SCSM šalyse pasiekti. Sąjungos atsparumo nelaimėms didinimo tikslai yra konkretus civilinės saugos bendruomenės indėlis didinant mūsų bendrą atsparumą nelaimėms Europoje. Valstybės narės ir dalyvaujančiosios valstybės raginamos imtis veiksmų, kad šie tikslai būtų įgyvendinami ir būtų daroma pažanga jų siekiant, be kita ko, vykdant įvairią veiklą pagal 6 straipsnį.

[60] Civilinės saugos prevencijos ir pasirengimo projektai. Europos Komisija (europa.eu).
[61] Nelaimių rizikos finansavimas: pagrindinės koncepcijos ir įrodymai iš ES valstybių narių (europa.eu), 2021 m., ir Nelaimių rizikos finansavimas: nelaimių fiskalinių išlaidų ribojimas (europa.eu), (2022 m.).
[62] SWD(2023) 151 *final*.

Katastrofinių įvykių daroma žala labai didėja, tačiau mūsų bendras pajėgumas atlaikyti tokius sukrėtimus ir po jų atsigauti yra ribotas. Todėl reikia daugiau ir geresnių prevencinių investicijų į „visos ES koncepciją“. Kadangi nelaimių rizikos aplinka toliau vystosi ir susiduriame su klimato kaitos padariniais, Komisija toliau nepaliaujamai dirbs, kad dar labiau sustiprintų ES atsparumą būsimai rizikai.